DIACONIE EN DE PASTORALE EENHEID

Gods passie tot de hartslag van de geloofsgemeenschap maken

Ter inleiding

Deze brochure zet de beleidstekst “Op weg naar pastorale eenheden in het bisdom Hasselt (juni 2015)” verder. Niet zozeer de structurele aspecten staan centraal, wel de inhoudelijke en pastorale uitdagingen omtrent één van de fundamentele pijlers van de christelijke gemeenschap, de diaconie. Het was trouwens de uitdrukkelijke vraag bij de bespreking en de toetsing van het vernoemde beleidsdocument.

Deel I peilt naar het waarom en het van waaruit van het diaconale handelen. We zoeken niet naar een definitie van diaconie, wel nemen we de vele gezichten ervan in ogenschouw. Tenslotte schetst dit deel de eigen, ondersteunende rol van de pastorale eenheid in het ruimere veld van diaconie.

Deel II beschrijft de roeping van de pastorale eenheid om haar diaconale pijler te ontwikkelen. Wat zijn haar diaconale opdrachten? Hoe zit diaconie organisatorisch ingebed in de pastorale eenheid? Ten slotte handelt dit deel over de dienst van de leiding inzake diaconie.

Deel III bestaat uit vijf werkfiches en is als het ware een bijlage. Het zijn concrete tips en adviezen voor het team van de pastorale eenheid, voor coördinatie en overleg, nauw aansluitend bij deel II. Ze kunnen los van elkaar worden gebruikt.

Nog een wens bij de aanvang: Gods passie tot de hartslag van de geloofsgemeenschap te maken. Wat een opdracht! Het is aan ons om te bouwen aan levensvatbare geloofsgemeenschappen waar ook de diaconie alle kansen krijgt en leven zal geven. Het is sleutelen aan de toekomst, maar ten dienste van mensen vandaag. We geloven erin vanuit het nederige besef dat het Rijk Gods gerealiseerd en tegelijkertijd altijd nog te realiseren is. We geloven erin vanuit de diepe zekerheid dat ons mensenwerk geleid wordt door Gods droom, door zijn passie en hartslag in Jezus, die “de dienaar van allen” is geworden (Mc 10,45).

Karel D’Huys,
vicaris-generaal voor de parochies

Kris Buckinx,
bisschoppelijk gedelegeerde voor de diaconie

Deel I Het wezen van de diaconie

Barmhartig zijn omdat we Gods barmhartigheid ondervinden

1. Een missionaire Kerk is een Kerk die in woord en daad getuigt van Gods Liefde. Ze wil een levend teken zijn van zijn passie voor iedere mens. Dit kan maar wanneer de Kerk ook heel concreet begaan is met wie gekwetst of kwetsbaar is. Zonder deze **verkondiging metterdaad** is elke verkondiging hol en betekenisloos.

2. Christenen, christelijke gemeenschappen nemen voor zichzelf en in hun samenkomsten **voortdurend de vraag** mee: “Hebben we aan armen en mensen die lijden een teken gegeven van de liefde van Jezus, Hij die leven wil bewaren, dragen en beschermen? God wil niet gescheiden worden van onze broeder. Hij wil niet geëerd worden, wanneer een broeder onteerd wordt.” (D. Bonhoeffer)

3. Deze gedachten raken **het hart van het Bijbelse godsgeloof**. God, zo verhaalt de Schrift, is te vinden in de nabijheid van kleinen, vernederden en ontrechten. Voor de “armen” kiest Hij partij. Dit werd de Israëlieten heel duidelijk bij de bevrijding uit de slavernij in Egypte. Natuurlijk, God laat zich op vele wijzen kennen. Heel de schepping legt van Hem getuigenis af. Maar in het Exodusverhaal verwoordt het lang verknechte volk dat de uittocht van dood naar leven een teken is van Gods liefde, een liefde die niemand verloren laat gaan.

   Dit alles herhaalde zich op een unieke manier met het optreden van Jezus Christus. In Hem verscheen Gods heil ronduit overweldigend. Altijd was Hij omringd door wie uit de boot viel. Voortdurend was Hij er op bedacht mensen nieuwe levenskansen te schenken. De evangelies laten er geen misverstand over bestaan: Jezus bracht zoveel meer dan een portie spirituele troost. Hij bracht leven in overvloed. In het bijzonder voor wie snakten naar genezing, redding en bevrijding.
   Zijn genezingen en ongegeneerde omgang met de verworpenen waren in Jezus’ ogen veel meer dan een illustratie bij zijn verkondiging. Het was eerder omgekeerd: zijn woorden waren een commentaar bij zijn daden. Meer nog, Hij identificeerde zich met kleinen en zwakken. Zijn optreden was niets minder dan een overrompelende manifestatie van Gods heil.

4. Als leerlingen van Jezus, broers en zussen, kinderen van de Vader zijn we geroepen **Jezus na te volgen**, te doen wat Hij deed. Op de beleving, de daden komt het met andere woorden aan. Vanouds werden er voor deze realiteit van beleving, van daadwerkelijk geloof, verschillende woorden gebruikt die ieder een eigen accent van deze navolging benadrukken: caritas, kleine goedheid, vriend van de armen, zorg om rechtvaardigheid en vrede, voorkeur voor de zwaksten, respect en waardering voor de schepping en alle schepselen…
   De laatste jaren gebruiken we het woord “diaconie” als een verzamelwoord om deze dienstbaarheid te benoemen.

5. Maar er is een fundamentele voorwaarde: de diaconie mag niet vergeten dat in het hart van ons geloof niet ónze inzet staat, maar **Gods onvoorwaardelijke en onuitputtelijke liefde voor elk van ons**. Het is deze alles omvattende liefde die een christen maakt tot wat hij is: een nieuwe schepping gereed om op haar beurt en als Gods instrument het nieuwe leven uit te

dragen. Het is evident dat er in onze samenleving veel "goed dienstwerk" verleend wordt. In wat christenen diaconie noemen, verbinden zij hun dienstbaarheid met Gods barmhartigheid. Deze **barmhartigheid bevrijdt ons** van overdreven activisme, gedram en zelfs gewelddadigheid. Gods barmhartigheid maakt ons mild en geduldig, fijngevoelig en vergevingsgezind. Zonder onze verantwoordelijkheid te verkleinen, bevrijdt ze ons van het schuldgevoel om nooit genoeg gedaan te hebben.

6. Diaconie is wezenlijk voor ons zelf-verstaan als christen en als Kerk, goed wetend dat een gelovig leven begint met de ontmoeting met de levende God. Enkel deze godsverbondenheid maakt van diaconie wat ze ten diepste wil zijn: een **open venster op God** en **een echo van Zijn liefde** zonder maat.

Diaconie… met vele gezichten

7. Diaconie heeft vele gezichten. Al deze verschijningsvormen van diaconie hebben hun waarde. Meer nog, ze zijn als puzzelstukken die samen nodig zijn om het beeld van de diaconie vandaag te vormen. De puzzel die we in deze tijd, in deze cultuur willen samenleggen is een andere dan de puzzel van vijftig jaar geleden. We kunnen uit verlangen naar het verleden een restauratiebeweging inzetten, maar die zal ons niet vooruit helpen. We zullen met de christenen van vandaag uitzoeken hoe we **de mensen en de wereld van vandaag van dienst kunnen zijn,** vanuit het nederige besef dat Gods liefde altijd groter en veelkleuriger is.

8. Dienstbaarheid is een **dagelijkse opdracht voor iedere christen**. Ze bestaat in vele vormen: aandacht voor de medemens in de buurt, op het werk, in de school, ook in het gezin en in de familie, zorg opnemen voor mensen, vrijwilligerswerk, bezoek aan zieken, eenzamen en gevangenen, opkomen voor gezinnen op de vlucht, betrokken zijn op Derde en Vierde Wereld, een deel van het inkomen besteden aan projecten enz.… [1]
   We hebben zorg voor elkaar, in het bijzonder voor degenen die zwak of arm zijn, voor wie lijdt of rouwt… We willen hen nabij zijn, maar ook hun medestander zijn als het er op aankomt om hun noden op politiek vlak te vertalen. We staan er tegelijk voor open dat anderen zorg voor ons dragen, want ook wij zijn soms zwakke en arme mensen.
   Zorg voor elkaar houdt in: aandacht voor de concrete mens, nabijheid, de ander in het gelaat kijken, werkelijk ontmoeten en je laten ontmoeten. In de arme komt Christus ons tegemoet[2].
   Tot de individuele opdracht van elke christen hoort tevens het zorg dragen voor de schepping. Dit vergt onder meer een andere, soberder levensstijl (Cf. *Laudato Si'*)

9. Ieder die Jezus' leerling wil zijn, zal in zijn of haar leven plaats moeten maken voor dienstbaar engagement. Die **zending gaat ook de Kerk als geheel aan**[3]. In het verleden, tot vandaag toe, hebben de Kerk en groepen van christenen bijzondere inspanningen geleverd in instellingen, organisaties en diensten om die diaconie vorm te geven. We denken aan ziekenhuizen, woonvormen voor bejaarden, psychiatrische zorg, revalidatiecentra, gespecialiseerde voorzieningen voor mensen met een handicap, bijzondere jeugdzorg, gezinszorg, verenigingen voor hulp aan mensen in armoede, zorg voor daklozen, voor verslaafden,

[1] Brochure: *Diaconie in het leven van de parochies* 2007 nr.17
[2] Brochure: *Diaconie in het leven van de parochies* 2007 nr.17
[3] *Gezonden om te dienen* 2002, p. 14

alleenstaande moeders… Kortom vele noden werden en worden op een voor hun tijd aangepaste wijze gelenigd.

Een belangrijk aandeel van de diaconie vanuit de Kerk bestaat uit de aandacht voor landen in ontwikkeling uit het Zuiden. We denken aan de inzet van missionarissen en ontwikkelingshelpers, aan vele families die allianties aangaan met families uit het Zuiden. We denken ook aan de talloze solidariteitsacties met de Derde Wereld.
Van belang zijn evenzeer de solidariteitscampagnes rond armoede in ons eigen land.
Tot de dienstbaarheid aan de wereld mogen we ook de vele initiatieven rekenen in het onderwijs, de mutualiteiten, de vakbonden en de sociale bewegingen met hun lange strijd voor gewaardeerde arbeid en werkgelegenheid, de vormingsdiensten die bekommerd zijn om vredesopvoeding, bewustwording rond de multiculturele samenleving en zo meer.

De Kerk in zijn geheel en zijn christelijke gemeenschappen en groeperingen zijn geroepen om een profetische stem te laten horen over de noodzaak om te werkaan aan oplossingen vanuit een integrale benadering van armoede, sociale uitsluiting en aantasting van het leefmilieu. Ze dienen daarover ook in dialoog te gaan met alle betrokkenen en met anderen samen te werken aan oplossingen . (Cf. *Laudato Si')*

10. Tot de vele gezichten van de diaconie behoort ook **de stijl**, de manier van doen, die, vooral onder invloed van de menswetenschappen, in de loop van de jaren evolueerde.
Vandaag wordt zorg en dienstverlening gekenmerkt door een streven naar meer emancipatie, naar grotere zelfredzaamheid, naar oplossingen die duurzaam zijn. Een beetje zoals het gezegde het wil: “Je mag de hongerige een vis geven, maar beter leer je hem zelf te vissen”.

11. De laatste jaren heeft de **secularisatie** een alsmaar grotere invloed gehad op de ontwikkelingen in zorg en welzijn, in vorming en opiniëring.
Het is niet meer zo evident om initiatieven die we vroeger diaconale initiatieven van de Kerk zouden noemen, vandaag nog zo te noemen. Dat wil niet zeggen dat er in die initiatieven geen christenen meer actief zouden zijn. Integendeel, de liefde van God stuwt nog steeds mensen in de richting van meer menslievendheid en meer menswaardigheid.

12. Het zal dus niet zo evident zijn om een “simpele” definitie van diaconie te formuleren. De vele gezichten, de vele gevoeligheden, de vele evoluties ook maken dit nagenoeg onmogelijk. Constante blijft echter, hoe het ook zij, de geloofsinsteek zoals die hoger verwoord staat. Het is de **liefde van God** voor ieder van ons die we vieren in heilige tekenen (**liturgie**), die we verkondigen aan ieder die het horen wil (**catechese**). Een liefde die we in concrete daden van dienstbaarheid moeten omzetten, in het bijzonder aan de zwaksten (**diaconie**). Alleen dan kan onze liefde geloofwaardig zijn.

Diaconie vraagt om ondersteuning

13. Mensen, ook christenen, zijn tot grote realisaties in staat, maar als individu zijn ze meestal te klein en te zwak, vaak een beetje bang. Ze zien wel noden, maar… "Wat kan ik daar aan doen?" is nogal eens de redenering.
    Het verleden leert ons dat een samenspel van samenwerking, vorming, gezamenlijk protest ook, inspirerende geesten, aangepaste structuren… het mogelijk maakt om mooie, eigentijdse en vooral efficiënte projecten op te zetten. Wat we vooral willen zeggen is dat diaconie om ondersteuning vraagt. We noemen enkele mogelijkheden:

14. **Waardering uitspreken** over het goede dat gebeurt, de kleine goedheid benoemen en stimuleren, oog hebben voor situaties in gezinnen waar mensen (moeders vooral) zwaar belast worden, vrijwilligers oproepen, bemoedigen en waarderen… Doen we dat voldoende? Een pluim geeft mensen heel vaak vleugels!

15. **Samenwerken** met alle mensen van goede wil is vandaag wellicht meer aan de orde dan een nieuw 'kerkelijk' initiatief. Het is verstandiger om krachten te bundelen.

16. Ook kunnen we als christengemeenschap die regelmatig samenkomt op zondag een bijdrage leveren. We vieren er immers de geleefde diaconie en verkondiging en **voeden ons aan de bron van de eucharistie** om met vernieuwde kracht op pad te gaan voor een volgende stap in onze dienst aan mens en wereld[4].

17. In het nu volgende deel II willen we dat concreet maken. We willen ideeën en adviezen formuleren om deze diaconie en de ondersteuning daarvan organisatorisch vorm te geven in de pastorale eenheden. Structuren zijn maar structuren, maar ze zijn nodig om Gods passie voor ieder mens tot de hartslag van de geloofsgemeenschap te maken.

[4] Cf. *De vreugde van het Evangelie,* nr. 24.

Deel II **Diaconie ingebed in de pastorale eenheid**

De diaconie in de drievoudige zending van de pastorale eenheid

18. De pastorale eenheid, als netwerk van geloofskernen, maakt de zending van een parochie waar, om gemeenschap rond Jezus en 'ruimte voor Godsontmoeting' te zijn[5]. Het betekent dat de pastorale eenheid instaat voor de drie grote domeinen van de pastoraal: liturgie en gebed, catechese en verkondiging, diaconie en solidariteit. De eucharistie, en in het bijzonder de verzamelbeweging rond de zondagskerk, bevordert een bundeling van krachten en voedt de vitaliteit rond catechese en evangelisatie, en rond dienstbaarheid aan de wereld. Immers, vanuit de gemeenschappelijke zondagsviering wordt eenieder gezonden zowel om verantwoordelijk-heid te nemen in de lokale geloofskernen als om actief te participeren in het leven van de pastorale eenheid[6].

19. Dit is niets anders dan een concrete, lokale vertaling van de wezenlijke opdracht van de Kerk, zoals paus Benedictus XVI deze formuleert in *Deus Caritas est*[7].

> Het wezen van de kerk komt tot uiting in een drievoudige opdracht: de verkondiging van Gods woord, het vieren van de sacramenten en de dienst van de liefde (diaconie). Deze opdrachten veronderstellen elkaar en zijn niet te scheiden. De dienst van de liefde is voor de kerk geen soort steunverlening, die men ook aan anderen zou kunnen overlaten, doch behoort tot haar wezen, is een onontbeerlijke uitdrukking van haar diepste wezen.

20. Het is deze concrete, lokale kerkgemeenschap die gevraagd wordt ook haar diaconale pijler te ontwikkelen. Hoe kan een pastorale eenheid zich in diaconale zin ontplooien? We zien vier diaconale opdrachten voor de pastorale eenheid.

Vier opdrachten om de diaconie te ontwikkelen

21. Een eerste opdracht hoort tot de orde van het **profetisch spreken**. Dit betekent: gelovigen, ja zelfs de samenleving helpen zien dat inzet en dienstbaarheid voor christenen een goddelijke bron hebben.
    Het is de opdracht om mensen woorden te geven waarmee ze diaconale ervaringen kunnen duiden en expliciet of impliciet verbinden met hun christelijke roeping en zending. Dit kan eigenlijk overal gebeuren, in gesprek, catechese, liturgie – ook in de huiskerk die het gezin is. We kunnen over drie onderscheiden niveaus spreken:

    - Op **het interpersoonlijke niveau**: christelijk leven speelt zich in de breedte af, in relatie met medemensen. Er gebeuren veel dingen op dit vlak, door groepen, uiteraard, maar ook door zovele individuele mensen. Dikwijls ongekend, ongeweten, dikwijls niet benoemd, niet herkend, in eenvoud, in stilte, nederig, spontaan… Tot dit niveau rekenen

[5] *Op weg naar pastorale eenheden, nr. 15*
[6] *Op weg naar pastorale eenheden, nr. 18.19*
[7] *Deus Caritas est, 2006,* nr. 25a

we ook de inzet die mensen opbrengen in hun beroep. De christelijke gemeenschappen in de pastorale eenheid kunnen deze krachtige daden van liefde, van diaconie, woorden en zichtbaarheid geven. Tegelijkertijd kunnen ze deze gelovigen ook aanmoedigen en inspireren.

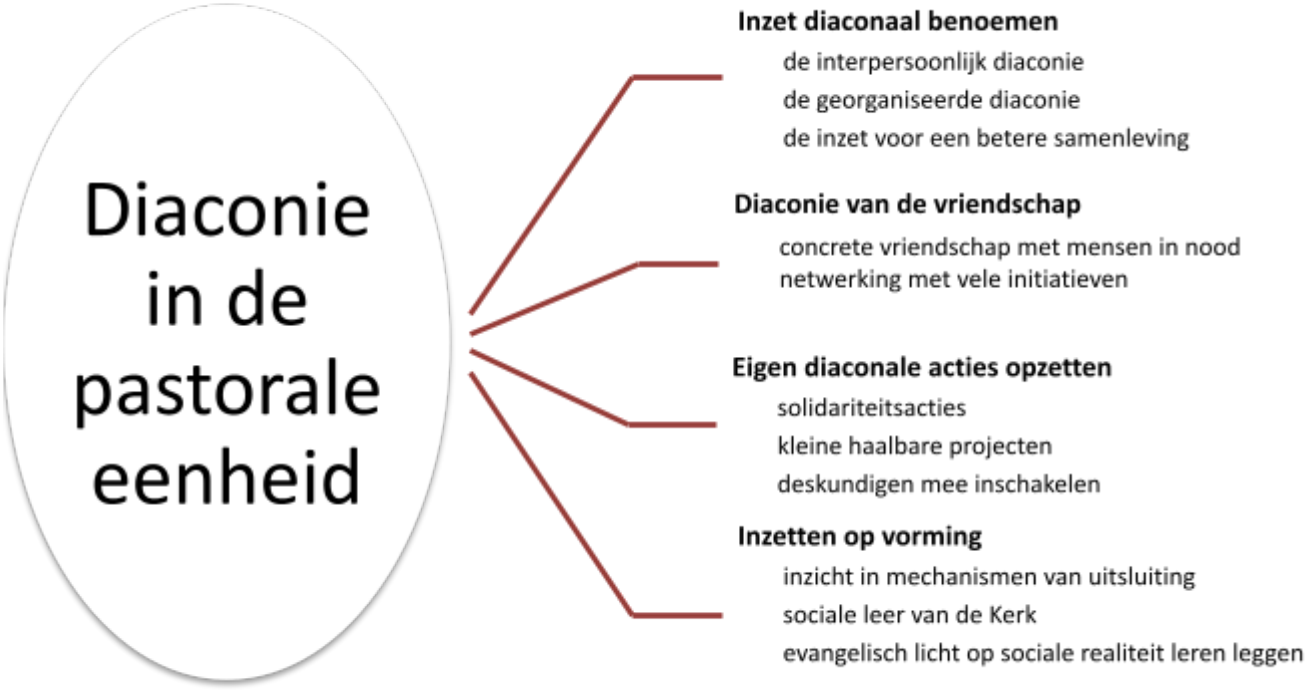
- Op **het georganiseerde niveau:** in het verleden is heel wat sociaal maatschappelijk werk ontstaan vanuit christelijke geloofsgemeenschappen. Er zijn beslist initiatieven die nog steeds worden genomen vanuit de christelijke identiteit. Voor anderen is de band met de kerk niet meer zo relevant. We denken aan voorzieningen uit zorg en welzijn, aan sommige solidariteitsacties. Toch gebeurt er vandaag in deze van oudsher christelijke initiatieven heel wat schitterend diaconaal werk. Het geraakt echter nauwelijks benoemd, laat staan christelijk geduid. Hier zitten uitdagingen. Aan de andere kant ontstaan er ook heel wat 'nieuwe christelijke bewegingen'. In hun project neemt de diaconie een belangrijke plaats in. Hun werking, die meestal het territoriale niveau overstijgt, moet ook kunnen klinken in de lokale christelijke gemeenschappen.
  Daarnaast bestaan er ook verenigingen die vertrekken vanuit een eerder pluralistische basis. Ook hier zijn christenen actief, ook zij mogen rekenen op een profetisch woord.

- Tenslotte is er het niveau van **de samenleving** en het bestuur en de organisatie ervan. Er zijn beslist christenen die zich inzetten voor een 'betere' samenleving, voor eigentijdse en rechtvaardige structuren en wetten. Hun inzet mag diaconaal geduid worden. Niet zelden hebben ze nood aan medestanders die hun woorden kracht bijzetten.

22. Een tweede opdracht die de pastorale eenheid ter harte zal nemen is de zogenaamde '**diaconie van de vriendschap'.** Het is de weg van netwerking en contacten met groepen, bewegingen in buurt, gemeente of stad, kortom in de samenleving. We denken ook aan de vriendschap met mensen in de marge. Iedere christen zou een arme als vriend mogen kennen. Deze contacten met de buitenkringen kunnen ook nieuwe zuurstof geven aan de christelijke gemeenschap zelf. Ieder goed contact verrijkt steeds wederzijds.
    Het klinkt misschien paradoxaal, maar contact met de buitenste kring wordt genoemd als één van de eerste bronnen van revitalisering van de christelijke gemeenschappen.

23. Een derde opdracht die de pastorale eenheid zal overdenken, is om zelf **diaconale acties op te zetten**. Er gebeurt uiteraard al veel. We kennen de solidariteitsacties van Welzijnszorg en Broederlijk Delen. Er bestaan Sint-Vincentiusverenigingen en lokale welzijnswerkgroepen, het aantal Welzijnsschakels in ons bisdom is groeiende. Er wordt al heel veel en op heel deskundige wijze op het getouw gezet door anderen. Toch kan het zijn dat we nog hiaten opmerken die om een korte of langere actie vragen. Hierin moeten we zuinig zijn. Bovendien is het niet de bedoeling onze draagkracht te overschatten. Beter is het tijdig te verwijzen naar deskundige kaders waarin mensen kunnen geholpen worden. Het veronderstelt wel – zoals in vorige paragraaf aangegeven – de nodige goede contacten, partnerschappen en vriendschap. Om wildgroei te voorkomen en krachten efficiënt in te zetten, is het zinvol om meer oog te krijgen voor de samenhang die er al is tussen de vele kleine en tijdelijke, diaconale initiatieven en acties de we als christelijke gemeenschap reeds jaar en dag gewoon zijn te behartigen: collectes, inzamelacties, campagnes van Welzijnszorg en Broederlijk Delen, Missiezondag enz. Worden deze iniatieven als dusdanig erkend en ter sprake gebracht?

24. Een vierde opdracht om als pastorale eenheid te groeien in diaconale zin, is **in te zetten op vorming:** inzichten te laten groeien rond sociale rechtvaardigheid, mechanismen en oorzaken van armoede, gevolgen van globalisering, politieke en structurele aspecten van uitsluiting… Christenen zijn te weinig op de hoogte van de sociale leer van de Kerk en moeten geholpen worden om het licht van het evangelie op de dagelijkse realiteit te laten schijnen.
We kunnen zelf vorming opzetten, maar ook mensen verwijzen naar vormingsinitiatieven. Groepen als Welzijnszorg, Broederlijk Delen, Missio, Orbit, CCV, Beweging.net en andere bieden voor zulke vorming zeker aanzetten en ondersteunend materiaal.

Pastorale organisatie en de dienst van de leiding

25. De organisatie van de diaconie in de pastorale eenheid kan uiteraard niet los gedacht worden van de organisatie van de pastorale eenheid als geheel. In deze en volgende paragraaf vertrekken we daarom van het team van de pastorale eenheid als orgaan verantwoordelijk voor het geheel.
De brochure *Op weg naar pastorale eenheden*[8] beschrijft een model voor de pastorale organisatie en de dienst van de leiding in de pastorale eenheid: “Voor elk van **de drie pijlers van de pastorale zorg** (liturgie en gebed, catechese en verkondiging, diaconie en solidariteit), alsook voor de materiële zorg groeien de verschillende geloofskernen geleidelijk naar elkaar toe. Dit gebeurt door overleg waarin goede ervaringen worden uitgewisseld, afspraken worden gemaakt om de werking op elkaar af te stemmen en kansen tot samenwerking worden benut. Op het niveau van de pastorale eenheid krijgen enkele personen de opdracht om dit **overleg te coördineren** (bv. in werkgroepjes). De coördinatie gebeurt in samenspraak met het team van de pastorale eenheid. Voor sommige aspecten van de pastorale zorg kan op dekenaal niveau samengewerkt worden of kan gedacht worden aan samenwerking tussen meerdere pastorale eenheden.”

[8] *Op weg naar pastorale eenheden in het bisdom Hasselt* 2015, nr. 30

26. Het **team van de pastorale eenheid** moet zeker geregeld de diaconale roeping van haar gemeenschappen ter sprake brengen, evalueren en stimuleren. Het is het team dat het geheel van de vier opdrachten, zoals beschreven, aanstuurt en bewaakt. Hiertoe zal het team zeker allerlei kringen proberen te beluisteren: de plaatselijke geloofskernen en hun geëngageerde leken, maar evengoed mensen ver buiten de kern van de christelijke gemeenschap. Het is wenselijk dat minstens één van de leden van het team zich de diaconie in het bijzonder aantrekt. Iemand die zorgt dat de diaconie op de agenda komt.

27. De **coördinatie van het overleg aangaande diaconie** overstijgt het team van de pastorale eenheid. Coördinatie kan betekenen dat goede ervaringen worden uitgewisseld, dat afspraken worden gemaakt en kansen tot samenwerking worden benut. De persoon die in het team van de pastorale eenheid bijzondere aandacht heeft voor de diaconie kan zelf de **coördinator** zijn van dit overleg. Deze aandacht kan echter ook toevertrouwd worden aan een ander persoon, iemand uit het diaconale veld die daarenboven feeling heeft om mensen over de grenzen van plaatselijke geloofsgemeenschappen heen te verzamelen.
Bovendien hoort bij dit overleg ook geregeld een ruime samenkomst met het brede veld van spelers inzake diaconie in de samenleving, in het territorium van de pastorale eenheid. Zo zal het partnerschap en mogelijke samenwerking groeien, zo zullen noden op elkaar worden afgestemd, zo groeien waar nodig ook nieuwe initiatieven.

28. Binnen de dienst van de leiding nemen **priester en diaken een bijzondere plaats** in, ook in diaconale zin. Het diaconale karakter van de christelijke gemeenschap krijgt haar symbolische uitdrukking in **het diaconaat** als vorm van gewijd ambt. De diaken is het gezicht van de diaconale kerk. Niet dat hij alle diaconale taken als een specialist naar zich toe moet halen. Maar het is wel zijn zorg dat heel de gemeenschap haar verantwoordelijkheid neemt in een diaconale werkzaamheid. Het vraagt van de diaken een bijzondere aandacht voor de arme en de noodlijdende en dit in voortdurende verbondenheid met de gemeenschap. Bovendien is hij, net zoals de priester, ook verkondiger van het Woord en bedienaar van de sacramenten. Hij legt een bijzondere band tussen de dienst van God en de dienst aan de medemens.

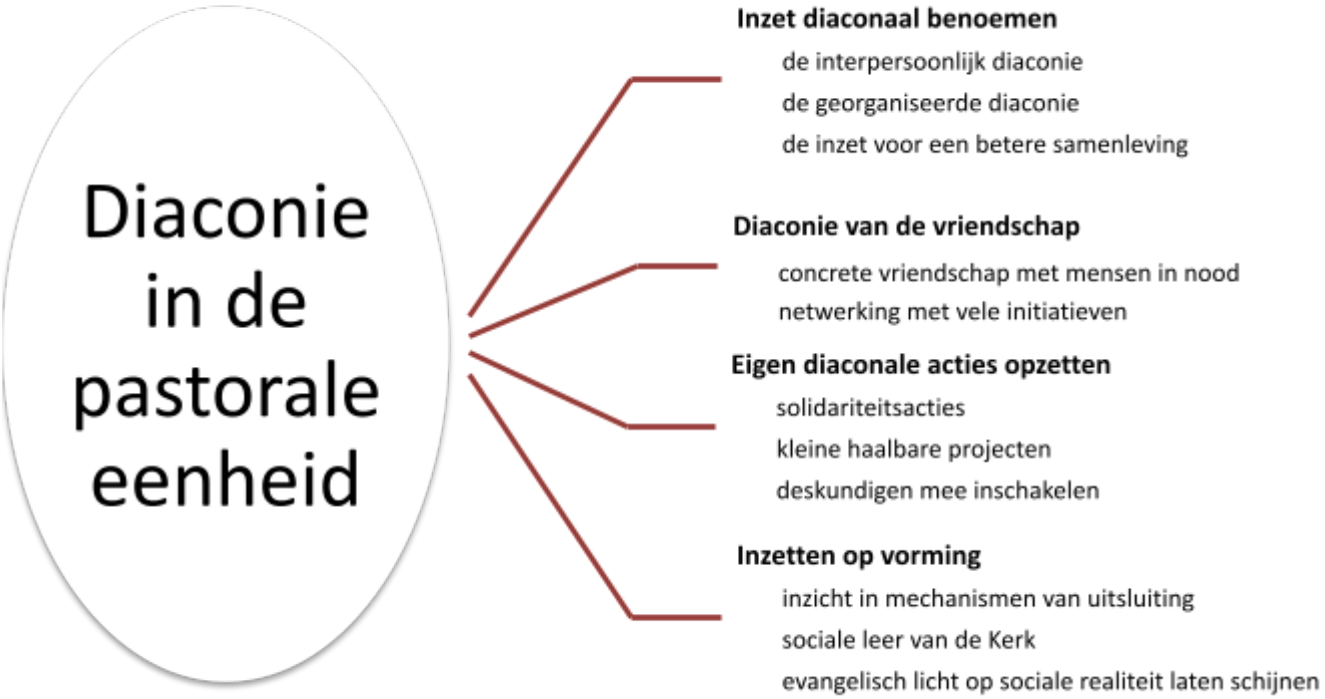
    De **priester** op zijn beurt zal in zijn dienstwerk van de eenheid de band tussen de grote uitzichten van de pastoraal – diaconie, samen met liturgie en verkondiging – behartigen. Hij zal, ook in diaconale zin, het teken zijn dat elke dienst aan mens en wereld in Christus is geworteld. Maar omgekeerd zal ook de priester, net als de diaken of de geëngageerde christen, door zijn concreet engagement en diaconaal getuigenis metterdaad verkondiger zijn van Gods passionele liefde, de hartslag van de gelovige gemeenschap.

29. In deel III volgen vijf werkfiches, als bijlage. Ze willen de opdracht van de pastorale eenheid om in diaconale zin te groeien nader toelichten en vooral vertalen in bruikbare tips en ideeën. Hoe beginnen we eraan?

Deel III **Werkfiches met tips om aan de slag te gaan**

FICHE 1

Een oriënterend gesprek binnen het team van de pastorale eenheid (bij nrs. 21-24)

Op geregelde tijdstippen in de teamvergadering het schema 'diaconie in de pastorale eenheid' ter hand nemen, met de volgende vragen voor ogen:

- Op welke wijze zijn we bezig met deze viervoudige diaconale opdracht van onze pastorale eenheid?

- Als we terugblikken, waarvoor zijn we dankbaar? Kunnen we deze dank ook naar buiten uitspreken?

- Waar liggen de blinde vlekken in onze werking?

- Wat is een prioriteit voor de komende tijd?

- Wat willen we aan het coördinerend overleg toevertrouwen?

FICHE 2

Bouwen aan een coördinerend overleg

Het is de bedoeling te timmeren aan een platvorm voor overleg, aan coördinatie van de vele initiatieven. Uitgaande van de beschrijvingen in de nrs. 25-28 kan je verschillende stappen onderscheiden om te bouwen aan zulk coördinerend overleg.

Het **initiatief** hoort thuis bij het team van de pastorale eenheid (TPE). Indien anderen een initiatief wensen te nemen, kunnen zij daar best het TPE bij betrekken.

Uiteraard gebeurt de concrete diaconie op het grondgebied van de pastorale eenheid. Maar nadenken over en coördineren van de diaconale werking kan op meerdere niveaus. Binnen de pastorale eenheid, of samen met een naburige pastorale eenheid omdat men alleen te zwak zou staan, of samen in het ruimere verband van heel het dekenaat. Ook over dit aspect moet het TPE nadenken.

Het TPE zoekt ook een bezieler, een **coördinator van het diaconaal overleg.** Dit kan een diaken zijn, hij is lid van het TPE en speelt vanuit zijn wijding en zending een cruciale rol in de diaconie. Dit kan ook iemand anders zijn, al dan niet lid van het TPE; in grotere pastorale eenheden wellicht enkele mensen samen in ploegverband.

Voor een goede werking is de **samenstelling van het coördinerend overleg** van belang. Zoek daarom naar mensen die minstens enige betrokkenheid met Kerk en christendom hebben. Spreek ook jonge mensen aan, die misschien iets verder van de kerk staan, maar die bezig zijn met solidariteit vanuit een christelijke inspiratie, bv. uit het jeugdwerk, armoedeverenigingen, solidariteitsbewegingen, sociale bewegingen…

De **rol van diaconaal coördinerend overleg** is vooral initiërend en ondersteunend. Dit coördinerend overleg brengt initiatieven in kaart en heeft er regelmatig contact mee. Br. initiatieven die armoede, dialoog, inclusie, duurzaamheid, solidariteit tot thema hebben. Daarnaast sporen ze , als goede “profeten”, medegelovigen aan hun ogen op te houden.

Twee **bewegingen** zijn van belang: enerzijds breed naar buiten = samen met anderen gericht op de wereld. Anderzijds verdiepend naar binnen: verdiepen van de motivatie van christenen… de band met Christus expliciteren.

Voor begeleiding en ondersteuning om zulk coördinerend overleg te vormen, kan beroep gedaan worden op de begeleidingsploeg van de dienst Parochieopbouw en op de diocesane diaconale diensten. Wellicht dient er ook vorming opgezet te worden voor trekkers en bezielers.
Bij dit alles is **de houding** van belang: dienstbaar, in dialoog, zonder het zich toe te eigenen. We geloven dat **de Kerk een verbindende factor** kan zijn in de samenleving. Het coördinerend overleg kan zelf hiervan een teken zijn, en het proces helpen bevorderen.

FICHE 3

Werken aan een sterk netwerk

Vanuit het coördinerend overleg kan gestaag gewerkt worden aan een netwerk. Dit is een werk van lange adem en kan onmogelijk in een jaar gerealiseerd worden.

Mensen samenbrengen
In een eerste stap kunnen alle mensen van goede wil samengebracht worden rond een armoede/solidariteitsthema en/of voor een ruim pastoraal beraad in de pastorale eenheid.

Contact leggen met experts
Tegelijk kan men een netwerk beginnen opbouwen. Men kan mensen met bijzondere expertise opzoeken of uitnodigen. We denken aan: OCMW of Sociaal Huis, Sint-Vincentiusvereniging, ATD Vierde Wereld, Welzijnszorg/Welzijnsschakels, duurzaamheidsambtenaar, vakbonden, Samana (voorheen Ziekenzorg-CM)….

Sociale werkelijkheid verkennen
De intuïtie, het aanvoelen van problematieken in de buurt - maar ook in de wereld – kan met cijfers en concrete realiteiten duidelijker worden. Op het eerste gezicht lijkt het overdreven om de grote hoeveelheid cijfers per gemeente in het midden te gooien. Maar de cijfers zijn er wel. Via de website van de provincie – steunpunt sociale planning - zijn veel gegevens te vinden. Iedere gemeente heeft een OCMW, via de sociale kaart zijn er veel adressen en contactpersonen te vinden. Er zijn ook vrijwilligersinitiatieven en organisaties die doende zijn rond de problematiek. De expertisegroep armoede in het vicariaat Diaconie wil graag helpen om adressen te vinden. Zie vicariaat.diaconie@bisdomhasselt.be

Bondgenootschappen aangaan
Al doende, vanuit reële contacten, zullen openingen ontstaan en kansen tot initiatief groeien. Zo kunnen bondgenootschappen aangegaan worden. Kortom, de samenleving kan groeien in menswaardigheid. Dat kan ons gezamenlijk doel zijn. Als christenen zullen we dit 'de groei van het Rijk Gods' noemen. Aan onze daden zal te zien zijn dat we christen zijn. We moeten nieuwe wegen zoeken, voor eigen initiatieven zullen we vaak de energie niet meer hebben. Samenwerken is de boodschap. Het doel moet inclusief zijn: 'iedereen mee hebben' en niet 'kijk wat wij doen'.

FICHE 4

Zien – Oordelen - Handelen vanuit de beproefde methode van Kard. Cardijn

De methode 'zien-oordelen-handelen' heeft tot doel om tot gewetensvol verantwoordelijk handelen te komen als individuele gelovige, als kerkgemeenschap of als samenleving.
Met deze methode willen we een helder beeld krijgen van de sociale werkelijkheid (**zien**), een oordeel vormen door het licht van het evangelie erop te laten schijnen (**oordelen**), tot gewetensvol verantwoordelijk handelen komen (**handelen**).

Een eerste stap: ZIEN

1. Kijk aandachtig rond! Ook in onze pastorale eenheid zitten er mensen in de knel; mensen die leven in armoede, mensen die eenzaam zijn, levensmoe, alleenstaande moeders of vaders, vluchtelingen… Er zijn beslist mensen die zich zorgen maken om onveilige verkeerssituaties, om een speelterrein voor kinderen, om een veilige schoolomgeving…
   Kijk rond.
   - Wat is er concreet aan de hand?
   - Hoe groot is de omvang van het probleem? Hoeveel mensen zitten in een gelijkaardige situatie?
   - Wat zijn de oorzaken?
   - Wat zijn de gevolgen?

   In een eerste stap: eigen diocesaan, maar ook lokaal beleid en structuren (bv. ook kerkfabrieken, schoolbesturen, catechesegroepen, liturgie…) toetsen op hun diaconaal karakter. Zijn we toegankelijk voor kwetsbaren, armen, mensen in de marge? Hebben we in onze beslissingen oog voor sociale en ecologische aspecten ? Doen we zelf wat we aan anderen opdragen? Het kan zijn dat onze mogelijkheden beperkt zijn en ons project dus ook zeer beperkt is. Dat kan. Maar we hebben op zijn minst de denkoefening gemaakt en dat is op zich al niet zonder belang.

   In een tweede stap : zich afvragen wat er al aan diaconie is – wat zien we zelf, of waar nemen we zelf al aan deel? Wie zijn onze medestanders (binnen en buiten kerkelijke middens)? Zorg dat je zicht houdt op het hele diaconale terrein (gastvrijheid, armoede, derde wereld, zorg, vrede en verzoening, klimaat en milieu).

2. Nodig 'specialisten' uit, mensen met kennis van zaken of ervaringsdeskundigen, om over de samenleving in je buurt te spreken. Probeer zicht te krijgen, zelf specialist te worden of te zorgen dat er in je groep mensen zitten die zich toeleggen op een of ander terrein.

3. Wellicht zijn er anderen in de buurt of in de gemeente die hetzelfde aanvoelen hebben en die misschien al stappen hebben gezet. Raadpleeg hen.

4. We leven niet enkel op onze vierkante meter. Ook de wereldwijde problematiek van ontwikkeling, armoede en uitsluiting vraagt aandacht. Kijk rond!

Een tweede stap: OORDELEN

Bij het oordelen over wat we gezien hebben, is het van belang welke bril we opzetten.
Onze bril is uiteindelijk de bril van het evangelie en van de sociale leer van de Kerk. In de sociale leer van de Kerk wordt steeds naar een evenwicht gezocht:

- tussen barmhartigheid én rechtvaardigheid;
- tussen algemeen welzijn én de voorkeursliefde voor de armen;
- tussen subsidiariteit én solidariteit;
- tussen heelheid van de schepping én rentmeesterschap over de aarde.

Via evenwicht tussen deze idealen wil men de waardigheid van elke mens herstellen en bevorderen.

1. Door welke evangelietekst laat ik me leiden als ik een oordeel uitspreek over de geziene sociale (nood)situatie? (Een goede exegese van de Bijbeltekst kan hierbij helpen.)

2. Wat betekenen en verhelderen in de concrete gegeven sociale situatie de principes uit de sociale leer van de Kerk? (barmhartigheid en rechtvaardigheid; algemeen welzijn en de voorkeursliefde voor de armen; subsidiariteit en solidariteit; heelheid van de schepping en rentmeesterschap van de mens over de aarde)

3. In deze stap is het ook van belang te bidden en al biddend aan christelijke grondhoudingen te werken. Dat klinkt misschien vreemd, maar als christen geloven we dat uiteindelijk Gods Geest de mens tot het goede inspireert.
   In gebed, liturgie en sacramenten mogen we onze vragen en noden, de noden van de zwaksten, voor God brengen en vragen dat Hij zou helpen om de juiste keuzes te maken. Als liturgie, verkondiging en diaconie onlosmakelijk samen horen, dan zullen we dat ook tastbaar moeten maken.

4. In dit verband is catechese en volwassenencatechese belangrijk, waarbij degelijke Bijbelse exegese en inzichten in de sociale leer van de Kerk zeer goede hulpmiddelen zijn.

Een derde stap: HANDELEN

In deze derde stap staan twee onlosmakelijke vragen centraal, namelijk ‘Hoe?’ en ‘Wie?’ De praktische vraag hoe we iets gaan aanpakken, is altijd verbonden met de gewetensvraag wie waar verantwoordelijk voor is.

In het herstellen en bevorderen van de waardigheid van de mens, stellen zich drie (gewetens)vragen:

- Waar ben ik als christen persoonlijk voor verantwoordelijk? En dien ik individueel iets te doen in mijn gezin, in mijn buurt, in mijn kennissenkring, op mijn werk?
- Waar zijn wij als christelijke gemeenschap voor verantwoordelijk (pastorale eenheid, bisdom, wereldkerk)? En dienen wij samen stappen te ondernemen?
- Waarvoor is de samenleving in zijn geheel verantwoordelijk? En dienen bijgevolg politieke acties ondernomen te worden.

In het samen stappen ondernemen en in de politieke actie is het zoeken naar medestanders (binnen én buiten de Kerk) belangrijk.

De noden zullen altijd groter zijn dan wat gelijk welke pastorale eenheid aankan. Dat mag geen alibi zijn om dan maar niets te doen. Er is altijd iets dat we op persoonlijk, op gemeenschappelijk of op politiek niveau kunnen doen en proberen. Volgende overwegingen kunnen ons daarbij helpen:

1. Als we zicht hebben op de noden zijn de volgende vragen aan de orde:
   Aan welke nood kunnen wij iets doen? Welke noden zijn prioritair? Zijn er partners nodig om dit samen aan te pakken? Veelal zijn beroepskrachten nodig, maar ook vrijwilligers…

2. Het kan dat we noden wel zien, dat we ook nagedacht hebben over mogelijke projecten, maar dat we oordelen dat anderen beter geplaatst en wellicht ook competenter zijn. In dat geval kunnen we beslissen om op een andere wijze te steunen. Door een vorm van financiële solidariteit, door het aanmoedigen en sturen van vrijwilligers… door samenwerking.

3. Het meest betekenisvol is uiteraard een eigen project dat op een respectvolle, duurzame en adequate manier aan een reële nood tegemoetkomt.

FICHE 5

Inspiratie vinden in concrete voorbeelden

1. Het team van de pastorale eenheid kan de startmotor zijn opdat de sterke tijden met de actie rond W**elzijnszorg en Broederlijk delen voldoende aandacht krijgen.** Zo gebeurt het nu op vele plaatsen. In een federatie regelen ze Koffiestop en Culinair solidair zo dat er geen concurrentie is tussen de verschillende plaatselijke gemeenschappen; evenzo voor de activiteit Soep op de stoep.

2. Op 1 en 2 november gaan vele mensen naar het kerkhof. Sommigen hebben nood aan een **ontmoeting na een bezoek aan het graf**. Enkele parochianen kunnen een koffiestand houden bij het kerkhof en daar een luisterend oor bieden.

3. In vele federaties is er nu al een goed uitgebouwde **werking 'rouwenden nabij'**. Zij zorgen voor de nodige nabijheid aan rouwenden die dit wensen. De werking **'rouwenden nabij'** houdt op diverse plaatsen een **informatie- en ontmoetingsmoment** voor mensen die een dierbare verloren. Inzichten verwerven in rouwprocessen, bij elkaar erkennen dat rouwen niet zo eenvoudig is, elkaar steunen in de rouwverwerking, dat alles doet mensen goed. Meer info hierover bij CCV in het bisdom Hasselt, hasselt.secr@ccv.be, 011 24 90 70.

4. Sommige zieken geven in het ziekenhuis aan dat zij, eenmaal thuis, verdere pastorale begeleiding wensen. Goede contacten tussen de **ziekenhuispastor en de parochiale werking, ketenzorg genoemd,** maken het mogelijk om aan deze wens te voldoen.

5. De Kerk kan een luis in de pels zijn voor de politici van de eigen gemeente. Wanneer aandacht voor de mens in een zwakkere positie (bijna) nooit op de agenda komt, kan een gesprek met de burgemeester helpen om bepaalde problematieken aan te kaarten. Zo werd een **gemeentebestuur** aangesproken door leden van het federatieteam om voor **daklozen opvang** te voorzien.

6. In sommige federaties leven verschillende **religieuze congregaties** van meestal oude kloosterlingen. Zij hebben zich vaak als taak gesteld om aandacht te hebben voor armen, in allerlei opzichten. Ze kunnen in het pastoraal beraad uitleg geven over hun werking, waarna besproken kan worden hoe hun spiritualiteit vandaag kan verder leven.

7. Het team kan zorgen voor goede **contacten met het OCMW**. Wanneer zich dan ergens een nood voordoet kan het (grote) kerkelijk netwerk geactiveerd worden.